

Menyasszony-szakadék

5. rész

Az elkövetkezendő napokban a házvezetőnővel sorra jártuk az üzleteket. A fehéreneműtől a fogkeféig, cipőig mindent megvettünk, amire még a fennmaradó nyári időszak és a közelgő ősz során szükségem lesz. A fodrászszalonban levágták vékony hajfonataimat, és az arcformámhoz igazították a frizurámat. Ezután elkísért és beiratott egy klasszikus gimnázium első osztályába.

Külön szobát kaptam tanulásra és alvásra, azzal a megjegyzéssel, hogy természetesen az egész ház a rendelkezésemre áll. A begovica csak néha beszélgetett velem, de mással sem nagyon. Hamar észrevettem, hogy nagyon ritkán megy el otthonról, és alig fogad vendégeket. Egy héten egyszer látogatta meg őt egy hasonló korú kifinomult hölgy. Ilyenkor pár órára elvonultak a szalonba, ahol senki sem zavarta őket. Csak a házvezetőnő vitt be nekik kávé, süteményt, gyümölcsöt. Na persze Maza, a kiskutya bemehetett. (Csodálkoztam is, hogy egy kutya él a házban, még hozzá milyen házban.) A begovica nagyon szerette a kiskutyát és a kutya is az asszonyt, gyakran aludt az ágyában. Sok idő kellett ahhoz, hogy ezt elfogadjam, hogy megszokjam ennek a furcsa, göndör szőrű állatnak az állandó jelenlétét, aki egyáltalán nem hasonlított kutyára.

Viszolyogtam tőle, és ahol lehetett kerültem.

Úgy látom, hogy egy kicsit félsz az én Mazámtól – állapította meg a begovica egyik este. Lesütött szemmel bólintottam. „Érdekes. Falun majdnem minden házban van kutya. Nektek nem volt?”

Megráztam a fejem, és azt mondtam, hogy soha egyetlen egy kutya nemhogy megharapott volna, de meg sem zavart. Ez valami velem született félelem, amitől nem tudok megszabadulni. Ezért nem volt kutyánk. Persze elhallgattam előle, hogy ez a félelem akkor keletkezett bennem, amikor megmérgeztem a mi bernátheagyinket. Azóta minden kutya szemében az ő szemeit látom, ahogy harcol még egy utolsó lélegzetért.

Megértőn és együttérzőn bólogatott, azt mondta, hogy a félelmek nagy része irracionális és megmagyarázhatatlan, de reméli, hogy meg fogom szokni, sőt majd meg is szeretem Mazát. Ennek ő nagyon örülne. És elmondta a már unalomig ismert történeteket a kutya hűségéről és ragaszkodásáról.

Milyen gyorsan hozzászokik az ember a jóhoz. Másfél hónap múlva már úgy éreztem, hogy ide tartozom. Semmilyen házimunkát nem kellett végezni. Egyedül vásárolni küldtek el időnként, először a házvezetőnővel, majd később egyedül, de azt is csak azért, hogy hozzászokjam a városi emberekkel való érintkezéshez. Később én magam kértem, hogy segíthessek a mosásnál, vasalásnál, gyakran időztem a konyhában is, hogy ellessem a házvezetőnőtől, milyen ételeket készítenek a városban. Ez mindkettőjüknek nagyon tetszett. Legszívesebben és legtöbbit a nagy könyvtárban tartózkodtam, ahol több száz könyv volt, melynek szerzőit alig, sőt egyáltalán nem ismertem. Kitárult előttem az irodalom világa, melybe én, már bizonyos tapasztalattal, beléptem. Itt éreztem magam a legnagyobb biztonságban, végre a saját közegemben voltam.

Ezt a kellemes időtöltést egyedül csak a kutya zavarta meg néha. Érdekes, hogy a maga módján kedvelt engem. Szagolgatott, csóválta a farkát, megnyalta a kezemet. Én ez alatt szinte görcsbe merevedve ültem, még lélegzetet sem mertem venni, nemhogy megmozdulni. Csak a szemem sarkából figyeltem, és arra gondoltam, hogy milyen könnyű lenne összeszorítani azt a göndör szőrű nyakát. Vagy sétáltatni, elengedni a pórázát, és egy óvatlan pillanatban egy kocsi kerekei alá lökni, vagy letaszítani a hídról a folyóba, mintha csak véletlen baleset történt volna.

A begovica ritkán hívott be a szobájába. Ilyenkor általában megkérdezte, hogy nincs-e valamilyen problémám, megszoktam-e már itt, nem hiányzik-e a házam, a barátaim vagy az apám. Úgy válaszoltam neki, ahogy azt, feltételezem, elvárta. Néha mesélt a családjáról. Úgy tűnt, hogy önmagánál mindenkit jobban szeretett. Szülei és a férje már régen elköltöztek arra a másik világra. Menyének távozása a házból nem viselte meg különösebben. Szegény, ő is csak egy szerencsétlen teremtés volt. Szintén elvesztette mindazokat, akiket szeretett, bár korábban sem volt nagyon boldog. Mivel más vallású volt, nem tudta teljesen elfogadni az ő szokásait. De neki, mondta, nincs lelkiismeret-furdalása, mert ezt sohasem várta el tőle, nemhogy ráerőszakolta volna. Szerette őt, de hát mit lehet tenni. Ehhez a házhoz már semmi sem kötötte őt. Megérde-

melné végre, hogy egy kicsit boldog legyen. Bár amit hallott az új élettársáról, hát talán még boldogtalanabb lesz. Beszél a kis unokájáról is, aki négyéves korától tizenegy éven át fokozatosan hervadt, mint egy csenevész növény. Legtöbbet mégis a fiáról mesélt, akire büszke volt, aki a legnagyobb örömet, az egész életet jelentette számára. Ő is elment, fiatalon és egészségesen, megölte magát a bánat miatt, vagy a bánat ölte meg őt. Minek tovább élni? Ha az ember elveszíti azokat, akiket szeretett, nincs már kedve hajszolni a boldogságot, mert nincs kivel megossza. Közben állandóan egy róla készült felnagyított fényképet nézegetett, melyen egy tengerparti sziklán az egyik lábát maga alá húzva, másikat pedig kinyújtva ült. Bal kezében égő cigaretta. A szemében valami megfelfejthetetlen. Ez, Aljoša, ugyanaz a fénykép, ami most is a falon lóg, szemben a fotellal, melyben ülök, s amire azt mondtam, hogy az apám van rajta. Ebbe annyira beleéltem magam, hogy nem vettem le a falról, és nem is fogom soha.

Emlékszem, amikor először jött ebbe a házba. Olyan érzéki, olyan szenvedélyes volt. Reszkettem a közelségétől. Éppen ez alatt a fénykép alatt, a szőnyegen szeretkeztünk. Néhány pillanatra olyan függőséget éreztem Ön iránt, amit csak a kábítószeresek, megrögzött alkoholisták vagy a házárdjátékosok ismerhetnek.

Megpróbálom felidézni alakját, de nem elég tiszta a kép, elmosódottak a körvonalak, olyan, mint valamely vékony, csipkés pókháló, ami csak sötét háttér előtt látható. Hogy őrizzem meg ezt a sötét háttérrel, míg gondolatban Önnel vagyok?

Mindenfajta érzelmet és hangulatot át tudott élni, ismerte a magasságokat és a mélységeket is. Olyan volt, mint a folyó, mely hol sebesen vágat, mindent elpusztítva maga előtt, hol pedig békésen folydogál a napsütésben. Amit jelentett, s amit most is jelent nekem, Aljoša, az elmondhatatlan. A legszebb, a legmagasztosabb dolgok, ugyanúgy, mint a legkeserűbbek és a legsötétebbek, csak a lelkünkben maradnak bevésve. A többi szavakba burkoljuk.

A gimnáziumi évek szinte egy pillanat alatt elrepültek. Jól megjegyeztem a begovica apámhoz intézett szavait: „hogy senki se nézze le őt”. Első naptól kezdve olyan magatartást vettem fel, amelyhez az érettségiig tartottam magam. Tartózkodó, büszke, kissé mélabús. Mindenki számára talány voltam, melynek megfejtését magamban hordoztam.

Mindig is a diákok és tanárok figyelmének középpontjában voltam. Irritáltam a környezetemet briliáns tudásommal, szellemes, bár ritka, megjegyzéseimmal, szűkszavúságommal, mintha minden szavamat külön mérlegeltem volna, szemmel látható törekvésemmel a szellemi magaslatok felé, s azzal, hogy ugyanakkor nyilvánvaló volt, két lábon állok a földön. Mindenki szeret rejtvényt fejteni. Engem senkinek sem sikerült megfejtenie.

A diákok és a tanárok nagy része ellentétes érzelmeket keltett bennem. A pszichológia tanárnőm volt számomra a legelviselhetetlenebb. A főbiáról szóló előadásán általánosságban beszélt a félelmek irracionalitásáról, példaként azt hozva fel, hogy betegesen fél az egerektől. Ezzel nagyon jó ötletet adott nekem. A játékboltban olyan élethű játékegert vettem, hogy csak akkor vette észre az ember, hogy nem igazi, amikor a kezébe vette. Az ő órája előtt a szünetben, vigyázva, nehogy valaki észrevegye, a katedra alá tettem az egeret. Az óra közepe felé megmozdította a lábát és megérintette. Amikor lehajolt, hogy megnézzze mi az, sikítva rohant ki az osztályteremből. A diákok azt hitték, hogy megbolondult, és csodálkozva néztek egymásra. Amikor aztán valakinek eszébe jutott, hogy a katedra alá nézzen s elmondta, hogy miről is van szó, mindenki hangos nevetésbe tört ki. Soha senki sem tudta meg ki volt a tettes.

Úgy érettségiztem le, hogy senkinek sem sikerült átlátnia rajtam. A célhoz vezető út egy részét már megtettem.

A begovica és a köztem lévő kapcsolat mindkettőnknek megfelelt. Közvetlenül az érettségi után közölte velem, hogy nem csalódott bennem, és azon kívül, hogy már az első pillanatban megtetszettem neki, meg is szeretett. Tisztelte a komolyságomat és a felelősségtudatomat. Értékelte figyelmességem apró jeleit. A zsebpénzből, melyet havonta rendszeresen kaptam, mindig vettem neki valamilyen apróságot, ami örömet szerzett neki. Megfigyeltem, hogy milyen tárgyakat kedvel maga körül a házban, és a szerint választottam az ajándékokat, hogy kielégítsék kifinomult ízlését.

Tetszett neki, hogy nem hízelgek, nem terhelem őt hálám jeleivel, s mértéktartó vagyok a beszédben, meg egyáltalán mindenben, hogy ritkán megyek el hazulról, és akkor sem jövök haza későn. Azt is kedvelte bennem, hogy nem nevetgélek ok nélkül. A nevetéstől egyébként is kellemetlenül érezte magát.

Akkor már úgy beszélt velem, mintha származásban, műveltségben, sőt korunkat tekintve is egyenrangúak lennénk. Sokszor mondta, hogy eddig soha életében nem találkozott olyan fiatal teremtséssel, aki korához képest ilyen érett lett volna.

Néha együtt mentünk operába. Ugyanazt a zenét szerettük, egyforma élvezettel merültünk el a muzsika hangjaiban. Színházba is jártunk, ha valami jó előadás kínálkozott. Gyakran beszélgettünk arról, hogy mely irányba folytassam a tanulmányaimat, de semmit sem javasolt, nemhogy rám erőltetett volna. Mindenre alkalmas vagy, válaszd azt, amihez kedved van – ez volt minden, amit mondott. De én nem tudtam, mit akarok.

Négy év alatt csak kétszer látogattam meg az apámat. Teljesen magába roskadva, részegen görnyedt a hideg kályha mellett (mindkétszer télen mentem). A ház kísértetiesen nézett ki. Minden koszos, elhanyagolt volt. Fekete pókhálók csüngtek a sarkokban és a mennyezetről. Az edények szétdobálva, töröttek, penészesek. Mellette a földön csaknem teljesen üres pálinkásüveg.

Semmivel nem mutatta, hogy egyáltalán érzekelte volna jöttömet. Hogy vagy? – kérdeztem, választ nem várva. Az üveg mellett elszaladt egy egér, majd eltűnt a kályha mögött. Nem sajnáltam őt, nem éreztem semmit csak dühöt, nem értettem, hogy engedheti meg magának valaki, hogy olyan mélyre süllyedhessen, aminél alább már nem lehet. Ha abban a pillanatban meghalt volna, nyugodt lélekkel mentem volna ki a házból.

Vajon miből él, kérdeztem magamban. A munkahelyéről az egyre gyakoribb és hosszabb ki-maradások miatt kidobták, nyugdíja nem volt. A földet nem művelte, a tehenet eladta, és az árát elitta. Csak a falusi emberek könyöradományjaiból élhetett. Mindkét alkalommal odadobtam neki az összes pénzem, ami nálam volt, úgy, mint mikor a kutya elé vetik a lerágott csontot.

Hét év múlva tudtam meg, hogy utolsó látogatásomat követően, a begovica öregek otthonába helyezte el, és haláláig fedezte a költségeket. Azokban az években, amikor még gimnáziumba jártam, küldött neki időnként ételmet és némi pénzt is. A temetése költségeit is ő állta, amire én el sem mentem. A szívemet beborító jégpáncél sohasem olvadt fel és mintha fellelegeztem volna, amikor már nem létezett többé.

Aljoša, micsoda szörny lakozott bennem? Melyik az én igazi énem? Az, amelyik Ön előtt létezett, az amelyik Önnel, vagy talán Ön után? Nem tudom. Egy bizonyos, sikerült megsemmisítenie a bennem lévő mérges kígyót, sikerült felmelegítenie jéggé fagyott szívemet és lelkemet.

A háború után s az Ön távozását követően, sírkövet állíttam apámnak és öcsémnek. Sírjaik fölött néhány csepp könnyet is ejtettem. Apám halálának tizedik évfordulóján volt ez. Akkor az öcsém már húsz éve nem volt az élők sorában. Azelőtt sohasem jártam a falunk temetőjében.

A külsőm már nem hatott rám nyomasztóan. Tudtam, hogy csúnya vagyok, ha nem is annyira ijesztően, hogy rám sem lehetett nézni, de messze a szép leány fogalmától. Testem aránytalanságát öltözködéssel próbáltam korrigálni, az arcom hibáit pedig diszkrét sminkkel.

Sohasem értettem, hogy miért voltak zavarban előttem a férfiak, mint valami kisiskolások. Többször hallottam, azt beszélnek rólam, hogy van bennem valami végzetszerű, és hogy érzéki a járásom, hangom, tekintetem s különös belső szépség sugárzik belőlem. Ez az utóbbi megállapítás egyenesen neveltséges volt a számomra. Mert a külsőm sokkal szebb volt annál a sötétségnél, komorságnál, jeges hidegségnél, mely bennem lakozott.

A férfiak nem érdekeltek. A gimnázium utolsó évében néhány alkalommal randevúztam egy szegénylős, elsőéves műszaki egyetemistával. Ilyenkor általában sétáltunk és beszélgettünk. Okos volt és művelt. Ezt hamar megállapítottam bizonyos mondatok alapján, melyek egyszer csak felcsillantak és fellelkesítettek. Ami nagyon fárasztó és halálosan unalmas volt, hogy állandóan az anyjáról beszélt. Betegesen függött tőle. Egyik pillanatról a másikra, egy rövid, tömör mondattal befejeztem ezt az egészet, érzékeltetve, hogy semmiféle folytatás sem lehetséges.

Nyáron, mindjárt az érettségi után, a begovica azt javasolta, hogy utazzam el egy időre rokonaihoz a tengerre. Csodálkoztam, honnan vannak neki rokonai délen. Akkor elmesélte, hogy férjének a dédapja magas rangú török nemes volt. Mint fiatal orvos, egyszer elment nyaralni Dubrovnikba, melynek szépségei rabul ejtették. Elhatározta, hogy itt fog letelepedni.

Házát vett a Stradunon. Isztambulba csak azért ment vissza, hogy elvegye azt a leányt, aki vel már egy éve jegyben járt. Békés és boldog házasságukból fiú ikrek, és egy leány született. Az egyik fiú melankolikus, befelé forduló alkat volt, a tanulásnak és a művészetnek szentelte magát. Szülei minden ellenkezése ellenére elvégezte a képzőművészeti akadémiát, és abban az időben ismert és elismert festő lett.

A másik fiú az élet szerelmese volt. Szenvedélyesen szerette a tengert, a bort, a nőket. Társasági emberként, vidám és vonzó férfiként, mindenki figyelmét magára vonta. Kis hajójával gyakran kihajózott horgászni a nyílt tengerre. Egyedül. Egyik éjjel hirtelen nagy vihar tört ki. A szülők és a testvére riasztották a parti őrseget és a fontosabb embereket a városban. Képzett mentők indultak el gyors csónakjaikkal az eltűnt fiú keresésére. Mindhiába. Csak a hajó maradványait találták meg.

Ikertestvére ettől még mélyebb melankóliába, szinte depresszióba süllyedt. Teljesen magába fordult, szinte ki sem lépett a házból. A szülők, akiket ugyanúgy megtört fiuk elvesztése, tehetetlenül nézték másik fiuk vergődését. Attól féltek, hogy meg fog zavarodni. Amikor betöltötte a harmincadik életévét, közölte a szülőkkel, hogy elköltözik a tenger mellől.

Ő volt a begovica férjének a nagyapja. Soha többé nem látta a tengert, s többé nem látogatta meg a szüleit sem. Ők jöttek el hozzá. Csak a temetésükre ment el. Mindkettőjüket szülővárosukban, Isztambulban temették el. Azt a villát is ő építette, ahol a begovica élt, ahol az apósa és férje született, s ahol most én lakom. Dubrovnikban még éltek a dédapa leányának a leszármazottai.

Első alkalommal láttam a tengert. Elbűvölt a szépségével és különösen illatával, növényvilágával. A város is elvarázsolt régi épületeivel, utcáival. A gimnáziumban a rajztanárom felfedezte, hogy tehetségem van a festéshez. Olvasás és zenehallgatás mellett, gyakran festettem is otthon. A tengerre is elvittem a rajztömbömet, festékeimet, ecseteimet. Kerestem egy félreeső helyet a parton, és lefestettem egy-egy sziklát, a naplementét, a vízen ringatózó csónakokat. Ott ismerem meg a „sirálynak” nevezett dalmát selyemfű-típust. Képes volt órákig ülni mellettem és nézni, hogy milyen ügyesen bánok az ecsettel, hogy keverem ki a legmegfelelőbb árnyalatot. Nem volt ez olyan nagy élvezet, de nem is zavart, a csevegés meg egyenesen jólesett. Egyik este egyedül maradtunk a strandon. Fürdőruhában feküdtünk a még meleg homokon, és figyeltük, ahogyan a nap utolsó sugarai is belemerülnek a tengerbe s a felhők közül kibukkan a hold. Nagyszerűen éreztem magam, teljesen laza és nyugodt voltam, mintha valami szépre vártam volna, ami minden percben bekövetkezhet. Elkezdte simogatni a talpamat. A várakozás addig ismeretlen gyönyöre nőtt bennem, mint a dagály. Nem tiltakoztam, sem pillantásommal, sem szóval, sem mozdulattal. Teljesen mozdulatlanul feküdtem, átadva magam ügyes kezeinek, ajkainak. Vajon a kíváncsiság vezérelt, hogy megismerjem az érzékiség világát, vagy az a csodálatosán szép éjszaka, a misztrál susogása a pálmák levelei között, a leanderek illata, a távoli gitárszó, a hold fénye a szemében és a haján? Nem tudom... Csak azt tudom, akkor biztos voltam benne, hogy szenvedélyesen vágyom rá. Hirtelen éles fájdalmat éreztem, mely szinte könnyeket csalt a szemembe. Erősen ráharaptam alsó ajkamra, nyelvem hegyén szinte éreztem a vér édeskés ízét. Ő fojtottan felkiáltott, de ez a kiáltás mintha nem is emberből, hanem egy ismeretlen nagytestű állatból jött volna. Mozdulatlanul, lehunyt szemmel feküdtem a homokon. Amikor hörgő lihegése lecsendesedett és alig hallhatóvá vált, szememet továbbra is lehunyva tartva kértem, hogy menjen el. Mondani akart valamit, de én durván, ellenmondást nem tűrő hangon megismételtem: Menj!

Piszkosnak, megalázottnak éreztem magam, ugyanakkor meg is rémültem, hogy az én testemből, ahol annyi minden nem úgy volt, ahogy kellett volna, még a nő is hiányzik.

Sokáig mostam magamat, dörzsöltem vöröstre testemet durva frottír kesztyűvel, újra és újra. Az első reggeli autóbusszal elhagytam Dubrovnikot.

Menekülök ettől az emléktől valami szépbe, valami csodálatosba. Elválásunkkor a repülőtéren nem ejtettünk sem búcsúszavakat, sem könnyeket. Amikor a beszálláshoz az utolsó figyelmeztetés is elhangzott, csak egymásra néztünk és ujjaink hegyével éppen, hogy csak megérintettük egymást.

Mintha csak megbeszéltük volna, hogy nem mondunk semmit abban az utolsó pillanatban.

Késő este, amikor nikotin és vodka által szinte megmérgezve bolyongtam a házban, hirtelen megszólalt a telefon. A vonal másik végén először csend, majd halkán elkezdte énekelni: Now I long for yesterday...

Ezzel a dallal lépett be és lépett is ki az életemből. Nem emlékszem, Aljoša, hogy valaha, akár hasonlót is éreztem volna. Minden szó, amellyel megpróbálnám leírni szívem, lelkem, vérem áramlásának, lélegzésemnek állapotát, örülten hangzana.

Amikor érkezett az egyetemekre való jelentkezés ideje, észrevettem, hogy a legkevesebb jelentkezőt a bölcsészkar pszichológia szakára veszik fel. Mindössze a felvételi vizsgán legjobban szereplő első tíz tanuló számíthatott erre. Ez eldöntötte, hogy hova jelentkezem. Mindig is szerettem a kihívásokat.

A szóbeli felvételi vizsgára kis csoportokban mentünk be. Harmadikként kerültem sorra a csoportunkból. A kérdező tanár fiatal volt, harmincöt és negyven között lehetett. Volt valami vonzó a tekintetében, ahogy mozgatta az ajkait, a fejét. Mindezt azonban háttérbe szorította a túlzottan arrogáns viselkedésével. A felvételiző diákokkal úgy viselkedett, mintha egy rakás idiótával lett volna dolga.

– Mondjon valamit a pszichoanalízis kezdeteiről – fordult hozzám leplezetlen unalommal.
– A pszichoanalízis megalapítója, a huszadik század elején, Sigmund Freud volt... – kezdtem közömbös hangon, hasonlóan unott arc kifejezéssel.

– Ennek talán volt valamilyen előzménye is – szakított félbe. Mintha Freud, mint *deus ex machina* jelenne meg, akár csak a közép-európai drámákban.

– Épp, hogy elkezdtem. Mellékesen szólva, a közép-európai színház fogalma sohasem létezett, ezért a *deus ex machina* sem lehet vele semmiféle kapcsolatban.

Egy pillanatra elhallgattam és ránéztem. Látszott rajta, hogy teljesen kihoztam a sodrából. Úgy éreztem, hogy azonnal nekem ugrik, és torkon ragad. Van valami hasonló köztünk, gondoltam és nyugodtan folytattam, hogy ez a fogalom az ókori drámákhoz kötődik, melyet aztán átvett a középkori dráma, a mirákulum, amelyben az olümposzi isten szerepe valamelyik szent-re, vagy a Szűzanyára hárult.

– Mit okoskodik itt? Gondolhatja, hogy csak nyelvbotlásról van szó.

– Természetesen, amit Freud úr könnyen értelmezne. Freud nevének pusztá említésekor, az Ön tudatalattija elkezd foglalkozni a közép-európai kultúrával, melynek virágzása éppen a huszadik század elejére esik, amikor Freud szerepe is talán a legjelentősebb volt. Gyakran írt az ilyen nyelvbotlásokról, lehet, hogy az Önét is megmagyarázta volna az egyik könyvében.

Magán kívül volt a dühtől, és kiutasított a vizsgáról. Ahogy mentem kifelé, gúnyosan odavette nekem:

– Maga, kolléganő, egy közönséges vidéki lány. Egy jól nevelt kisasszony nem engedne meg magának ilyen szemtelenséget.

Amikor öt nap múlva kifüggesztették a felvételt nyertek listáját, az én nevem nem szerepelt közöttük. Itt, a bölcsészkar aulájában nevettem hosszú idő után először. Szinte nevetséges akadály volt ez számomra, amitől egyáltalán nem félttem, hiszen a nehezebbek sem jelentettek eddig problémát. Fellebbezést nyújtottam be a dékáni és rektori hivatalnak, bizottság előtt ismét felvételiztem, és természetesen felvettek. Így kezdődtek el az egyetemi éveim.

Tekintetem a tükörrre, a faragott keretben lévő nagy falitükörrre téved.

Összerezzenek. Amikor éppen megint az apámról meséltem Önnek, a nemes emberről és az anyámról, az előkelő dámáról, aki világra hozott s egész életében szeretett, valamint az öcsémről, a szép, kékszemű úri fiúról, aki, mint egy óceánjáró kapitánya hajózik a végtelen vizeken, akkor állt meg a tekintetem a tükrön. Nem a tükör érdekelt engem, annál inkább a tükröt én. Áruló módon, teljes egészében tükrözött vissza, de különösen a szememben lévő fényeket hangsúlyozta ki, melyek úgy csillogtak, mint két kis gyémánt. Pupilláim ki voltak tágulva. Mintha az életem értelme abban a pillanatban az lett volna, hogy feltétel nélkül, mindent elhiggyen nekem. De mi is volt ebben a hazugság? Amit már korábban is mondtam Önnek. Csak a keret. Egy egészen új ember voltam, akit Önért, Önnek teremtettem meg, teljesen tiszta, tisztább bármelyik ártatlan leánynál. Megpróbáltam magamat az Ön és saját vágyaim szerint „formálni”. Ilyen fokú alkalmazkodásra csak a szerelem képes. Akkoriban nyugodt és óvatos voltam, a nyugtalanság és indulatosság csak szavak voltak, melyek rám semmiképp sem voltak jellemzőek. Emlékszem az arc kifejezésére is, éber figyelmére, rajongó tekintetére, arra a fényre, amely mindent beragyogott maga körül. Jót is, rosszat is. Csak néha tett egy-egy rövid megjegyzést. A beszélgetés úgy folyt, ahogy a patak csörgedezik.

Lassan lopakodott be a szobába a sötétség. Csak az ég őrzött még egy kis világosságot, némi emléket a múltó naphól.

Amikor elhallgattam, mind a ketten hallottuk, ahogyan az ablak előtti akácosban susognak a levelek. Újból magáévá tett, leszakított, mint egy virágszálat, beszívta illatát, én pedig attól félttem, hogy mindjárt felébredek. A szenvedély percei voltak ezek, melyekből nekem olyan kevés jutott az életben.

A napnak s lelkünknek e lenyugvó pillanatában Ön is előjött a hazugságaival. Kérdeztem is magamban, hogy vajon miért. A levélben azt a magyarázatot adta, akkor jött rá, hogy szeret.

Már a neve sem volt az igazi. Aljoša Sergejevičként mutatkozott be, akinek a nagyapja, a tönkrement kisnemes, a forradalom elől Angliába emigrált és Brighton környékén telepedett le. Jó néhány évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy ne csak feketén vállalhasson munkát, ne kelljen rejtőzködni a rendőrség elől, vállalhassa identitását. Csak amikor megismerte az Ön nagyanyját, egy környékbeli szegény leányt, és elvette feleségül, kaphatta meg a szükséges papírokat, tartózkodási engedélyt, munkalehetőséget. Ebből a házasságból három fiú született, a legfiatalabb lett az Ön apja. Rendes, tisztességes, a legjobb apa a világon.

Középiszkolai végzettséget szerzett, és munkásként helyezkedett el a vasútnál. És az édesanyja? Istenem, csillogó szemmel és mennyi szeretettel beszélt a törekeny alkatú, állandóan tevé-

kenykedő mosogatónőről, aki gyenge vállain viselte az egész háztartás, s két fia és egy leánya nevelésének a terheit is.

Sosem felejttem el, hogy milyen állapotban találtam Önt a szállodában, amikor közölték Ön-
nel anyja halálhírét. Zokogott, sokáig zokogott vigasztalhatatlanul. Szinte észre sem vett mikor
beléptem s én tudtam, hogy nem vagyok képes Önnek segíteni, még csak a fájdmát enyhíteni
sem.

Radnics Manda fordítása

(A következő számban folytatjuk!)

Üzenetek az Alföldről

A bunyevác himnusz is felcsendült a termet zsú-
folásig megtöltő közönség előtt. *Vadai* Henrietta
népdalénekes tolmácsolásában volt hallható a bu-
nyevác-horvát származású *Dulity* Tibor (1935-2005)
festőművész munkásságát bemutató, az Angyalföl-
di József Attila Művelődési Központban szervezett
tárlat ünnepélyes megnyitóján. A Bácsalmási *Dulity*
Tibor Képtár állandó anyagából származó válogatás
március 2-18. között időzött Budapesten. *Benkő* Éva,
a kiállítás kurátora *Bálványos* Hubával közösen egy
gazdagon illusztrált kötetben is feldolgozta az alkotó
életművét. *Dulity* Tibor élete alkonyán ajándékozta
szülővárosának közel másfélszáz festményét, egye-
di grafikáit és kisplasztikáit. A bácsalmási önkor-
mányzat vállalta, hogy a gyűjteményt egyben tartja
és 2004-től állandó kiállításon tárja azt a nyilvános-
ság elé. Az így létrehozott képtár a Vörösmarty Mi-
hály Városi Könyvtár felügyeletével és kezelésében,
épületének emeleti termeiben működik.

„Amihez hűségess maradtam, az az egyszerű falusi em-
berek és életek világa, s az alföldi táj...” – vallotta pá-
lyafutására visszatekintve a művész. Az „Üzenetek
az Alföldről” – a XIII. kerületi márciusi vendégtárlat
címe – ezért is volt roppant találó. A termeket járva a
név szerint is feltüntetett rokonok, barátok s névtele-
nül megörökített ismeretlenek kalapos vagy kendős
portréi sorakoztak. A főfalón jelképesse emelkedtek
az olyan, dolgos, szürke hétköznapokból ellesett zsá-
nerképek, mint például a „Fehér ló kék tájban” (1980)
vagy a „Jóbarátok” (2003). Ez utóbbin a megörökített
öreg paraszt kedvenc jószága fejéhez szorítja az ar-
cát, munkában elnehezült jobbkezevel pedig az állat
nyakát simogatja. A korai termésből „Gyurkó bácsi”
(1960), két évtizeddel későbből pedig „Balla bá” re-
realisztikus arcmása tekintett a látogatókra. Az életké-
pek között akadtak egyalakosak – például a „Dédi”
(1980) nyitott ajtóban álldogáló nénikéje, a lába elé
helyezett fehér kannára figyelve, vagy a „Magány”
(1981) múltba révedő anyókéje a bevetett egyszemé-
lyes ágy előtt. Ilyen kép volt az „Öregség” (1986) pa-
don ülő parasztja is, groteszk módon kucsmában és
papucsban. Éppígy figyelmet keltettek a csoportos
képek. Az egymásra rímelő kép-páros 1980-ból: az

„Asszonyok” imakönyvet vagy görbebotot szoron-
gató sorával, amint éppen a temetőből vagy a temp-
lomból jönnek, illetve a „Tejesek” valamelyest ha-
sonló sorfala, előttük a földre helyezett alumínium
tartályokkal. A kilencvenes évek derekától színvi-
lágukban és hangulatukban is valamivel vidámab-
bakká váltak az ellesett falusi pillanatok. Például a
„Délutáni fények” (1993) padon adomázgató három
vidéki atyafija, vagy a hasonló jellegű „Szomszéd-
lás” (1995) tereferelő bőszyoknyás asszonyai.

Legalább ilyen személyes jellegűek voltak azok
a vallomások is, amelyekről szándékosan lemaradt
az emberábrázolás, ám a dolgos kezek nyomát így is
megőrizték. Ilyen volt az angyalföldi kiállításon be-
mutatott „Kapu” (1959) drámai tömörségű kompo-
zíciaja és színvilága, akárcsak a „Tanya kerítéssel”
(1995) vagy a „Kazal” meg a „Bibók tanya udvara”
(mindkettő 1999), illetve a falusi „Tornác” (2000).
Még líraibbak és impresszionistábbak voltak az
olyan, egymást kölcsönösen kiegészítő szobabelsők,
mint a két, 2004-ben festett azonos helyszínű „Résnyi
fény” – az ajtó és ablak között rusztikus faládával –,
és ugyanez az enteriőr-részlet búbos kemencével s
költői címadással („Pillants be a múlt ablakán!”)...

Mint ama közmondásos „szabályt erősítő kivétel”,
egyetlen virágcsendélet is árválkodott a falon az ez-
redfordulóról, „Kertünk rózsái” címmel. A másik te-
remben – mint „variációkat azonos témára” – már is-
merősként fedezhette fel a kiállítás során mindvégig
nagy számú érdeklődő a nagyobb olajfestményeket
kisebb méretekben és a vegyes technikával kartonra
vitt képeket, a gyors helyszíni skicceket és előzetes
színtanulmányokat. Az alkotói munka műhelyitkai
különösen sok érdeklődőt vonzottak.

A budapesti emléktárlat a néhai alkotónak azt a
stílusát is bemutatta, amely során a szinte a teljes
elvontságig eljutott. A 2001-ben festett „Alkony”
kékeslila tónusaival, a „Karám” kékeszölden, a „Kü-
lönös fények” szivárványszínekben játszó kavalkád-
jával hívta fel erre is a figyelmet. A fővárosi kiállítás
után a képek visszatértek Bácsalmásra, ahol tovább-
ra is megtekinthetők.

Wagner István